

تاریخ ۱: ایران و جهان باستان

تهیه کننده: مرضیه نوریان - مشهد مقدس

Tarikheman3

درس ۱۵

زبان و آموزش

عدم اطلاعات مکتوب: دربارهٔ زبان ساکنان اولیهٔ ایران پیش از مهاجرت اقوام آریایی، به جز ایلامیان، زبان ایلامی: زبان مردمان جنوب غربی فلات ایران، زبان رسمی و نوشتاری حکومت و تمدن ایلام. رواج این زبان تا مدتی پس از ورود آریاییان، استفاده از زبان ایلامی به عنوان زبان دوم نوشتاری در دوران هخامنشی

نمونه وجود زبان ایلامی در حکومت هخامنشی: ترجمهٔ ایلامی نوشته‌ها در برخی از سنگ نوشته‌های دورهٔ هخامنشیان. علاوه بر آن، نگارش تقریباً تمامی هزاران لوح گلی کشف شده از تخت جمشید، به خط و زبان ایلامی.

تحول زبان پس از استقرار تدریجی آریایی‌ها در ایران: رواج زبانها و گویشهای گوناگونی با شباهتهای بسیاری به یکدیگر و معرفی آن توسط زبانشناسان به "زبانهای ایرانی"

تهیه کننده: مرضیه نوریان- دبیر تاریخ مشهد مقدس/کانال تلگرامی "تاریخ من @tarikheman3"

محسوب شدن زبانهای ایرانی به عنوان شاخه ای از گروه زبانهای «هند و ایرانی» و تکلم اقوام هندی و ایرانی، پیش از جدا شدن از یکدیگر و سکونت در هند و ایران، با آن .

محسوب شدن زبان هند و ایرانی از شاخه بزرگتر هند و اروپایی

تغییر و تحول زبان های ایرانی در طول تاریخ.

تقسیم بندی مراحل تغییر و تحول زبان های ایرانی از آغاز تا کنون توسط زبان شناسان: تقسیم به سه دوره زبان های کهن، میانه و نو.

زبان های کهن ایرانی: از قدیمی ترین زمان تا پایان هخامنشیان. رواج آن در مناطق مختلف فلات ایران.

اشاره مآخذ باستانی به تعدادی از این زبانها و باقی ماندن آثار مکتوب تنها از دو زبان فارسی باستان و اوستایی

فارسی باستان: نیای زبان فارسی امروزی زبان قوم پارس و سخن گفتن به آن در دوره هخامنشی

مهم ترین مدارک برجای مانده از زبان فارسی باستان: سنگ نوشته های پادشاهان هخامنشی نوشته شده به خط میخی

زبان اوستایی: سخن گفتن به این زبان توسط مردمان بخشی از نواحی شرقی ایران؛ نیز نگارش کتاب دینی

زرتشتیان، اوستا، به آن زبان . باقی نماندن اثری از این زبان جز کتاب اوستا و آثار وابسته به آن

زبان های ایرانی دوره میانه: رواج آن تقریباً از زمان سقوط هخامنشیان تا فروپاشی حکومت ساسانیان 651 (

م 31 لقی) و حتی قرون نخستین اسلامی در مناطق مختلف ایران باقی ماندن آثار بیشتری از این گروه زبان ها .

زبان پارتی یا پهلوی اشکانی: رواج در مناطق شمال و شمال شرق ایران و زبان رسمی و درباری حکومت

اشکانیان .

زبان فارسی میانه یا پهلوی ساسانی : دنباله زبان فارسی باستان، رواج در نواحی جنوب و جنوب غربی ایران و

احتساب به عنوان زبان رسمی و درباری حکومت ساسانی .

زبانهای ایرانی نو: زبانهای رایج در دوران اسلامی در مناطق مختلف ایران.

ادبیات

در ایران باستان، ترجیح نقل شفاهی داستانها و تعالیم دینی و ادبی، بر کتابت و نوشتن .

پیامد ترجیح نقل شفاهی: معمول نبودن نوشتن متنهای ادبی و دینی، و تنها کتابت اسناد مربوط به سیاست و تا

حدودی اقتصاد

اشاره مورخان یونانی به داستا نه‌ای حماسی و عاشقانه مادی و نیز برخی اشعار آن دوره و نقل آن به صورت شفاهی. براساس گزارشهای همین مورخان وجود قصه‌های متعددی به زبان فارسی باستان در زمان هخامنشیان، و خواندن آن توسط مردم از حفظ، مهمترین نمونه آن داستا « هزار افسان »؛ شکل گیری داستا هزارو یک شب براساس آن

ادبیات دوره اشکانی: عدم وجود هیچ نوشته ادبی به زبان و خط پارتی از دوره اشکانی؛ اما وجود شواهد بسیاری دال بر وجود ادبیات شفاهی پرباری در آن دوره

رواج نقل داستا نه‌ای ملی و پهلوانی در زمان حکومت اشکانی، و نقل این داستا نها با شور و هیجان بسیار از حفظ برای مردم توسط شاعران و موسیقی دانان دوره گردی معروف به گوسا نها،

نقش گوسا نها در پیشرفت فرهنگی دوران اشکانی: نقل داستا نه‌ای ملی و پهلوانی عصر اشکانی توسط ایشان، در نتیجه انتقال این داستا نه‌ای ملی و پهلوانی سینه به سینه به نسلهای بعدی توسط این گوسا نها

اهمیت این داستا نها: استفاده از این داستا نها بعدها در تدوین خدا ینامه ها و سرودن شاهنامه توسط فردوسی. ادامه سنت نقالی و قصه گویی حتی پس از تدوین خدا ینامه و شاهنامه، همچنان در ایران تا دوران معاصر. به نظر برخی از زبا نشناسان: سروده شدن منظومه های داستانی « یادگار زریران » و « درخت آسوریک » به خط و زبان پهلوی ساسانی، متعلق به قرن 5 م، ابتدا به زبان پارتی. حتی داشتن ریشه اشکانی برخی داستا نه‌ای شاهنامه مانند داستا « بیژن و منیژه »

وجود آثار بیشتری به خط و زبان فارسی میانه (پهلوی ساسانی) در موضوعهای ادبی، دینی، پند و اندرز، حقوق، تاریخ و جغرافیا از دوران ساسانیان، و اغلب به نثر.

آموزش

عدم آگاهی مادرباره وضعیت تعلیم و تربیت در دوران پیش از ساسانیان.

اطلاعات آموزش در دوره هخامنشی: براساس گزارش و آگاهیهای پراکنده در آثار نویسندگان یونانی معاصر با هخامنشیان، و اطلاع بیشتر از شیوه تعلیم و تربیت فرزندان خاندان شاهی و درباریان

اطلاعات آموزش در عصر ساسانی: به دلیل باقی ماندن آثار و منابع مکتوب متعدد، وجود اطلاعات قابل توجهی درباره وضعیت و شرایط تعلیم و تربیت از دوره ساسانیان

اهمیت علم در دنیای باستان: توجه ایرانیان باستان به تعلیم و تربیت و پرورش فرزندان دانا، پرهیزگار، دلیر، بردبار، فرمانبر و سختکوش. نیز تأکید آیین و فرهنگ ایرانی، بر اهمیت تربیت و ارزش دانایی و خردورزی

تهیه کننده: مرضیه نوریان- دبیر تاریخ مشهد مقدس/کانال تلگرامی "تاریخ من @tarikheman3"

آموزش و پرورش در ایران باستان: دارای ابعاد گسترده و شامل تربیت جسمانی، اخلاقی، اجتماعی، دینی، شغلی و حرفه ای. انجام تعلیم و تربیت در چندین مرحله

مراحل تعلیم و تربیت در ایران باستان: پرورش کودکان تا پنج یا هفت سالگی در درون خانواده، و نقش مهم مادران (نقش مادر در تعلیم فرزندان): در آشنایی فرزندان خود با آداب و رسوم خانوادگی، اجتماعی، دینی و میهنی و آموختن راه و رسم پسندیده زندگی به آنان. انجام مراحل بعدی آموزش و پرورش اغلب در خارج از خانه و در مدرسه و یا آموزشگاه.

وضعیت علم آموزی در عصر ساسانی: توافق بسیاری از محققان، در امکان رفتن به مدرسه و تحصیل تنها برای فرزندان خاندان شاهی، درباریان، اشراف و موبدان در عهد باستان و مخصوصاً در زمان ساسانیان؛ اما عدم امکان تحصیل در مدارس و آموزشگاه های آن دوره برای فرزندان توده مردم از قبیل کشاورزان، پیشه وران و صنعتگران.

آموزش برای فرزندان توده ی مردم در عصر ساسانی: آموختن حرفه پدران به طور معمول برای این فرزندان. وجود شواهدی در تلاش برخی از گروه های اجتماعی مانند پیشه وران و بازرگانان در ایران باستان، مخصوصاً در دوره ساسانیان، برای گرفتن اجازه تحصیل فرزندانشان در مدرسه.

بنا به نوشته کریستن سن، نویسنده کتاب «ایران در زمان ساسانیان»: داشتن سواد خواندن، نوشتن و حساب برای بسیاری از بازرگانان شهرها،

آموزش در عصر ساسانی: وجود امکان آموزش و رفتن به مدرسه برای طبقات اشراف و بزرگان؛ اما برخورداری از سواد برای بازرگانان شهری این دوره. همگانی بودن قسمتی از برنامه های آموزشی و مواد درسی مدارس و آموزشگاه ها از قبیل آموختن اصول دین زرتشتی، فراگیری آداب و رسوم دینی و میهنی و مختصری خواندن و نوشتن، علاوه بر آن، وجود آموزش های ویژه ای برای گروه های مختلف. مثلاً فراگیری دانشهای سیاسی، کشورداری، فنون رزمی و گاهی زبانهای خارجی توسط شاهزادگان و فرزندان صاحب منصبان سیاسی و نظامی؛ آموزش تعلیمات دینی و اوستایی به فرزندان موبدان، و آموزش خط، زبان، ادبیات و حساب به فرزندان دبیران.

شغل آموزگاری در عصر ساسانی: در دوران ساسانی، اختصاص آموزگاری به عنوان یک شغل رسمی به موبدان و تسلط آنان بر معارف دین زرتشتی، ادبیات پهلوی و برخی دیگر از علوم زمان خود. حتی اداره آموزشگاه ها و مدارس، در اختیار موبدان. با این حال، فراگیری انواع ورزش ها از جمله سوارکاری کودکان و جوانان خاندان شاهی و صاحب منصبان حکومتی زیر نظر مربیان،

علوم و مراکز آموزش عالی

تهیه کننده: مرضیه نوریان - دبیر تاریخ مشهد مقدس/کانال تلگرامی "تاریخ من @tarikheman3"

عدم وجود فیلسوفان و دانشمندان مشهوری همچون افلاطون، ارسطو و بقراط در ایران باستان، اما قرار داشتن دانش و فرهنگ ایرانیان از سطح بالا براساس مندرجات اوستا، شاهنامه، کتیبه ها و گزارشهای تاریخ نویسان یونانی و رومی

دانش در کتاب اوستا: وجود مطالب گوناگونی درباره ارزش دانش و بزرگداشت دانشمندان در کتاب اوستا. در این کتاب، اختصاص فصلی به دانش، و مطرح شدن مطالبی درباره پزشکی، ستاره شناسی، حکمت، امور اجتماعی و حقوقی و علوم طبیعی در آن.

ایران در دوران هخامنشیان: مرکز دانش ها و مبادلات فرهنگی بین کشورهای متمدن زمان و آمیزش علوم و فنون بین النهرین، مصر، ایلام، هند و آسیای صغیر که جزو قلمرو این شاهنشاهی بودند، با دانش های ایرانی پیشینیانی جدی دانش و هنر توسط خاندان هخامنشی بر اساس مندرجات کتیبه ها و پاره ای از گزارش های مورخان یونانی،

دوره ساسانی: پیشرفت بیشتر علمی و فرهنگی ایران در دوره ساسانی نسبت به دوره های قبل، علاقه شهریاران ساسانی به نشر علوم و بزرگداشت دانشمندان و رفاه حال آنان. علاقه ایرانیان به استفاده از دانش و دستاوردهای علمی مردم دیگر سرزمین ها. پیامد این علاقه: گسترش مبادلات فرهنگی با هند و روم در زمان فرمانروایی خسرو انوشیروان، و در نتیجه آن، ایجاد جنبش علمی نیرومندی در ایران

نقش انوشیروان در گسترش علم در عصر ساسانی: علاقه وی به تبادلات علمی و در نتیجه ایجاد نهضت علمی در زمان وی. علاقه فراوان انوشیروان به مباحث فلسفی و دینی در نتیجه پناه دادن به تعدادی از فیلسوفان یونانی پناهنده به ایران بر اثر تنگ نظری امپراتور روم، و مناظره علمی با آنان.

دانشگاه جند یشاپور:

یکی از برجسته ترین مراکز علمی جهان باستان، دانشگاهی ساخته شده در عصر ساسانی در شهر جندی شاپور. قرار داشتن این شهر در حوالی دزفول کنونی، در استان خوزستان.

تدریس دانشهای مختلفی: مانند پزشکی، فلسفه، نجوم و الهیات در این دانشگاه، اما رونق و پیشرفت پزشکی بیش از سایر رشته ها و اشتغال پزشکانی از ایران، هندو یونان در آنجا.

مهمترین ویژگی دانشگاه جندی شاپور: وجود بیمارستانی این دانشگاه همچون دانشگاه های امروزی؛ و آموزش عملی و آشنایی دانشجویان با درمان بیماران در کنار آموزشهای نظری، ادامه فعالیت دانشگاه جندی شاپور تا قرون نخستین اسلامی.

مانا باشید.

م.نوریان

دبیر ناحیه مشهد

مرضیه نوریان- دبیر تاریخ-مشهد مقدس